

OBVEZA IZRADE SIGURNOSNO-TEHNIČKOG LISTA I DOSTAVE HRVATSKOM ZAVODU ZA TOKSIKOLOGIJU

UVOD

Mnoge opasne kemikalije uvoze se na područje Republike Hrvatske, a u manjoj mjeri se i proizvode. Opasne kemikalije stavljaju se u daljnji promet (prodaja na veliko, prodaja na malo) ili se upotrebljavaju za vlastite potrebe obavljanja djelatnosti pojedinog društva. Te kemikalije i njihov opasni otpad predstavljaju potencijalnu opasnost za život i zdravlje ljudi te okoliš. Zakonom o otrovima bila je propisana obveza za pravne osobe koje su stavljale u daljnji promet otrove da na svako jedinično pakiranje stave deklaraciju s propisanim podacima kao i da prilože uputu sa sljedećim podacima: fizikalno-kemijska svojstva otrova, način uporabe otrova i mjere zaštite pri radu, simptomi otrovanja i način i sredstva za pružanje prve pomoći u slučaju otrovanja, način zbrinjavanja, odnosno uništavanja neupotrijebljenog otrova i ambalaže, postupke za slučaj nesreće u zatvorenom prostoru i pri prijevozu, mjere zaštite okoliša od štetna djelovanja otrova i značenje oznaka opasnosti, upozorenja i obavještanja.

Zakonom o kemikalijama (N.N., br. 150/05.) stvoren je temelj za veću zaštitu zdravlja ljudi pri uporabi bilo koje opasne kemikalije, a ne samo otrova, a jedna od značajnih obveza koja će zasigurno pridonijeti većoj sigurnosti i zaštiti ljudi i okoliša je izrada sigurnosno-tehničkog lista (STL) i dostava Hrvatskom zavodu za toksikologiju (HZT).

PROPISI

Dakle, člankom 29. Zakona o kemikalijama propisana je obveza pravne ili fizičke osobe koja proizvodi, uvozi ili koja stavlja u promet opasnu kemikaliju da:

- osigura STL i dostavi ga HZT-u
- STL za opasnu kemikaliju dostavi prilikom prve nabave svakom korisniku
- STL dostavi korisniku na njegov zahtjev u određenim slučajevima
- prate promjene i nove spoznaje o kemikalijama koje stavljaju u promet te da u skladu s time izmijene ili dopune STL i o tome obavijeste i HZT kao i druge korisnike kojima su isporučili kemikaliju u posljednjoj godini prije promjene STL-a
- osigura da sadržaj i oblik STL-a odgovara normi HRN ISO 11014-1:1997.

Temeljem članka 29. Zakona o kemikalijama donesen je i Pravilnik o načinu ispunjavanja sigurnosno-tehničkog lista (N.N., br. 111/06.). Tim Pravilnikom propisana je obveza za pravnu ili fizičku osobu koja proizvodi, uvozi ili koja stavlja u promet opasnu kemikaliju da:

- pri izradi STL-a primijeni navedenu normu
- izradi STL na hrvatskom jeziku i latiničnom pismu

- STL sadrži sve podatke prema članku 4. Pravilnika sa sljedećim naslovima:
  1. Identifikacija tvari/pripravka i podaci o pravnoj ili fizičkoj osobi,
  2. Sastav/podaci o sastojcima,
  3. Identifikacija opasnosti,
  4. Mjere prve pomoći,
  5. Mjere za sprečavanje požara,
  6. Mjere kod slučajnog ispuštanja,
  7. Rukovanje i skladištenje,
  8. Nadzor nad izloženošću/osobna zaštita,
  9. Fizikalna i kemijska svojstva,
  10. Stabilnost i reaktivnost,
  11. Podaci o toksičnosti,
  12. Ekološki podaci,
  13. Postupanje s otpadom,
  14. Podaci o prijevozu,
  15. Podaci o propisima,
  16. Ostali podaci.

Uz Pravilnik je priložena i uputa za ispunjavanje STL-a koja dijeli propisanih 16 naslova na podnaslove.

Pravilnik je stupio na snagu 11. listopada 2006.

PROBLEMATIKA

Mišljenje je Ministarstva zdravstva da obvezu izrade STL-a ima i pravna osoba koja uvozi opasne kemikalije za obavljanje svoje djelatnosti.

Osnovno je pitanje kako doći do podataka za ispunjavanje STL-a za tvari koje se uvoze te se stavljaju u daljnji promet ili se uvoze u svrhu obavljanja vlastite djelatnosti.

Za tvari koje su razvrstane prema EU klasifikaciji, odnosno nalaze se u Aneksu I. Direktive 67/548/EEC, mnogo je lakše sastaviti STL s obzirom da se neće počinuti greška u vezi dodjeljivanja opasnih svojstava nekoj tvari, uključujući „R“ oznake upozorenja i „S“ oznake obavijesti, te fizikalno-kemijskih i drugih svojstava za određenu tvar. Međutim, tekstualni dio koji se

ubacuje u pojedina poglavlja daleko je teže složiti i ispravno napisati. Da bismo ispunili propisana poglavlja STL-a, moramo imati i druge podatke osim opasnih svojstava tvari. Te podatke možemo crpiti iz STL proizvođača određene tvari, raznih baza podataka STL ili iz STL proizvođača tvari od kojeg smo kemikaliju nabavili. Međutim, problem je u tome što se ti podaci za istu tvar u tekstualnom dijelu vrlo razlikuju, a čestu su i netočni, nedostatni ili nisu primjenjivi na naš propisan obrazac.

Npr. u poglavlju 3 „Identifikacija opasnosti“ imamo podnaslove koji govore o učincima proizvoda na ljude i okoliš, odnosno o simptomima učinaka. U STL-u većine proizvođača nisu izdvojeni učinci na ljudsko zdravlje od simptoma tih učinaka, već je sve zajedno pomiješano tako da laik (ako nije liječnik) ne može znati što se ubraja u učinke, a što u simptome učinaka. Također ima slučajeva da su dani samo simptomi učinaka. Kako u tom slučaju postupiti. Da li uvoznik može izmisliti podatke koji nisu dani u STL-u, ili će pregledavati druge baze podataka o toj tvari da bi mogao popuniti STL sa svim propisanim podacima. Ima slučajeva da se u STL proizvođača navode neprovereni podaci za koje nema dokaza da su točni ili se ne navode dokazi, odnosno ne poziva se na izvor informacija ili literaturu. Tako se događa da proizvođač navodi da je tvar mutagena, odnosno da su se mutageni učinci pojavili na životinjama bez da je naveo dokaze/izvor informacija o tome. Uvoznik može pretraživati različite baze podataka s popisom mutagenih tvari na što će utrošiti poprilično vremena, te ako je rezultat negativan postavlja se pitanje da li u tom slučaju uvoznik može izbaciti podatak ili navesti da ga se uzme s rezervom jer proizvođač nije naveo dokaz/izvor.

Još je veći problem u izradi STL-a kad se radi o opasnoj tvari koja nije razvrstana ili se uopće ne nalazi na EU popisu postojećih tvari (EINECS i ELINCS), a sigurno se ne radi o novoj tvari. Za takvu tvar u STL proizvođača nedostaju podaci jer tvar nije ili razvrstavana ili nedostaju drugi potrebni podaci. Proizvođač često ne pridruži „R“ i „S“ oznake opasnoj tvari, već daje opasna svojstva opisno. Potraže li se dostupni STL drugih proizvođača, može se dogoditi da se opasna svojstva te tvari bitno razlikuju za istu tvar. Npr. jedan proizvođač navodi da tvar ima štetna

svojstva za reprodukciju, dok po drugom nije. Da li u tom slučaju primijeniti isključivo STL proizvođača od kojeg je nabavljena opasna tvar? Vjerojatno da, jer bi proizvođač trebao stajati iza danih podataka iako se svaki proizvođač u svojem STL-u ograđuje od danih podataka s obzirom da se radi o tvarima koje nisu razvrstane, odnosno nisu dovoljno istražene.

Izrada STL je golem posao za pravne osobe koje uvoze mnogo opasnih kemikalija i zbog toga će trebati zaposliti nove stručne radnike u tom području, a koje neće biti jednostavno pronaći na tržištu, već će se trebati puno uložiti u edukaciju tih radnika.

Za pravne osobe koje stavljaju opasnu kemikaliju u daljnji promet sasvim je opravdano da izrade STL na isti način na propisanom obrascu s propisanim podacima kako bi korisnici dobili informacije o opasnim svojstvima tvari, mjerama zaštite na radu, zaštite od požara i zaštite okoliša kao i o mjerama zaštite u slučaju akcidenta i mjerama za pružanje prve pomoći u slučaju ozljede. Isto tako nužno je potrebno da STL netko pregleda i odobri njegovu primjenu zbog osiguranja točnosti njegovih podataka. Međutim, Zakonom o kemikalijama propisana je za pravnu/fizičku osobu samo obveza dostave STL-a Hrvatskom zavodu za toksikologiju, a nije propisana obveza potvrđivanja njegove ispravnosti, a također to nije niti sankcionirano. To je vjerojatno propust u Zakonu.

Zakonom je ipak trebalo napraviti razliku između uvoznika koji stavljaju opasnu kemikaliju u daljnji promet i uvoznika koji uvozi opasne kemikalije za svoje potrebe. U slučaju kad se radi o proizvođaču opasne tvari iz zemlje članice EU-a, a na STL-u je naznačeno da je izrađen sukladno Direktivi 2001/58/EC trebalo je Zakonom propisati samo obvezu prijevoda STL proizvođača na hrvatski i kao takav primjenjivati na mjestu uporabe tvari.

Osim navedenog, u članku 29. Zakona o kemikalijama propisano je da STL mora biti sukladan HRN ISO 11014-1:1997.

Pravilnik o načinu ispunjavanja sigurnosno-tehničkog lista donesen temeljem članka 29. Zakona s uputom o ispunjavanju STL-a kao prilogom nije u potpunosti usklađen s navedenom normom. Nije jasno zašto se Zakon uopće trebao

pozivati na našu normu, kad smo u obvezi uskladiti naše propise s EU regulativom, odnosno što se tiče izrade STL-a s direktivom 2001/58/EC.

Također se postavlja pitanje kako ispuniti STL, kako razvrstati opasnu kemikaliju, kad još nije donesen Pravilnik o razvrstavanju, označavanju i obilježavanju opasnih kemikalija. Logično je da je prije trebalo donijeti taj Pravilnik, a tek onda donijeti Pravilnik o načinu ispunjavanja STL, jer u suprotnom bi trebali primijeniti Pravilnik o označavanju i obilježavanju otrova koji se stavljaju promet, koji je ostao na snazi, a nije sukladan nekim odredbama Zakona o kemikalijama.

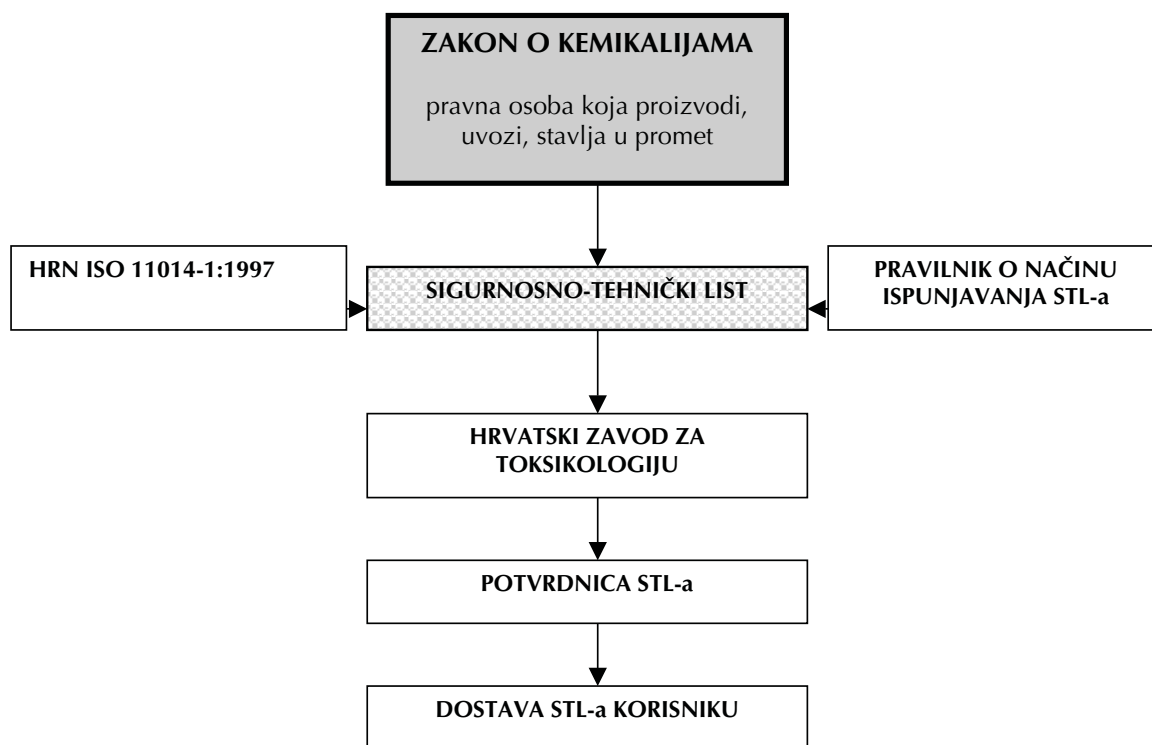
Pravne osobe koje se drže propisanog roka za izradu i dostavu STL-a HZT-u upotrebljavaju za razvrstavanje EU bazu podataka opasnih kemikalija, odnosno prijedlog Pravilnika o razvrstavanju, označavanju i obilježavanju opasnih kemikalija s prilogom 1 (popis razvrstanih opasnih kemikalija usklađen s EU popisom) koji je objavljen na web stranici HZT-a.

Stječe se dojam da je Ministarstvo zdravstva Zakon o kemikalijama dočekalo nespremno s obzirom na pojedina mišljenja koja nisu utemeljena na propisima. Osim toga, postoji nesuglasje između Ministarstva zdravstva i Ministarstva gospodarstva. Naime, Ministarstvo gospodarstva inzistira na ishodu rješenja za proizvodnju/stavljanje u promet/uporabu opasnih kemikalija, iako pravne osobe koje proizvode/upotrebljavaju/uvoze opasne kemikalije posjeduju rješenja izdana temeljem Zakona o otrovima. Člankom 70. Zakona o kemikalijama propisano je da su pravne osobe koje proizvode, stavljaju u promet i upotrebljavaju opasne kemikalije obvezne uskladiti svoj rad i poslovanje s odredbama Zakona u roku od 6 mjeseci od dana stupanja na snagu Pravilnika iz članka 68. Zakona (odnosi se na sve pravilnike koje temeljem Zakona treba donijeti nadležan ministar). Kako ministar zdravstva nije temeljem Zakona donio podzakonski propis o uvjetima koje za proizvodnju, odnosno uporabu opasnih kemikalija moraju ispunjavati pravne osobe, tako ni pravne osobe ne mogu uskladiti svoje poslovanje s tim podzakonskim propisom, odnosno sa Zakonom. Dakle, pravna osoba sada, na inzistiranje Ministarstva gospodarstva, mora podnijeti zahtjev za ishodu rješenja za uporabu

opasnih kemikalija, a rješenje se može donijeti samo na temelju starog još uvijek važećeg Pravilnika o posebnim uvjetima koje moraju ispunjavati pravne osobe koje se bave proizvodnjom, prometom, uporabom ili zbrinjavanjem otrova i o uvjetima koje moraju ispunjavati fizičke osobe koje obavljaju promet na malo ili rabe otrove. Postavlja se pitanje koja je svrha ishoditi rješenje za uporabu opasnih kemikalija temeljem starog podzakonskog propisa, odnosno na temelju istih uvjeta po kojima je ishodila rješenje za uporabu otrova. Iz navedenog proizlazi da bi pravna osoba trebala ishoditi novo rješenje o proizvodnji/uporabi opasnih kemikalija tek u roku od šest mjeseci od donošenja podzakonskog propisa, kao što je i primjena Pravilnika o načinu ispunjavanja sigurnosno-tehničkog lista počela 6 mjeseci nakon stupanja na snagu.

Posebno priznanje mora se odati HZT-u koji se zaista mnogo angažira i trudi u ovoj nesređenoj situaciji djelovati edukativno, preventivno, pružajući svu stručnu pomoć pravnim i fizičkim osobama te je uspio svojom izvanrednom mrežnom stranicom približiti ovu problematiku korisnicima. Njihova stranica sadrži niz korisnih informacija o novim propisima, prijedlozima novih propisa, stručnim mišljenjima i tumačenjima, radionicama za popunjavanje STL-a, primjerima za ispunjavanje pojedinih obrazaca i STL-a, odgovore na pitanje korisnika i dr.

Obveze koje proizlaze iz Zakona o kemikalijama i Pravilnika o načinu ispunjavanja sigurnosno-tehničkog lista shematski možemo prikazati na slici 1.

Slika 1. Shematski prikaz načina ispunjavanja STL-a

ZAKLJUČAK

U svrhu potpune provedbe sustava upravljanja opasnim kemikalijama predlaže se:

- izmijeniti Zakon o kemikalijama vezano za HRN ISO 11014-1:1997 (nije potrebno pozivati se) kao i uvesti odredbu o obvezi potvrđivanja STL-a od HZT-a
- hitno donijeti sve podzakonske propise, a posebno vezano za obvezu izrade STL-a donijeti Pravilnik o razvrstavanju, označavanju i obilježavanju opasnih kemikalija
- za kemikalije koje su razvrstane prema EU klasifikaciji razmotriti mogućnost da STL izrađuje HZT, kako bi se korisnicima omogućila primjena STL-a s istim podacima bez obzira na proizvođača opasne kemikalije i njegov STL
- omogućiti primjenu STL-a, prevedenog na hrvatski, proizvođača iz zemlje članice EU ako se radi o uvozniku koji upotrebljava opasne kemikalije za svoje potrebe
- organizirati savjetovanje o provedbi sustava upravljanja opasnim kemikalijama s težištem na izradi STL-a.

*Zlata Trupčević, dipl. ing. kem. tehn.
Pliva Hrvatska d.o.o., Zagreb*